

Training

Stysteemgericht werken

Verschillende keuzemodules voor teams om een training op maat samen te stellen

Werken met het systeem

Systeemgericht werken is een belangrijke trend in de hulpverlening. "Wat het systeem zelf kan, moet het systeem zelf doen..." is een van de mooie uitspraken van Welzijn Nieuwe Stijl, en volledig kloppend. Maar de realiteit is vaak dat het systeem dat niet, of nog niet doet. Óf vast zit in niet werkende patronen. En daar start onze taak!

Uit onze ervaring binnen het maatschappelijk werk, de jeugdzorg en de GGZ blijkt dat de meeste hulpverleners veelal geschoold zijn in het individueel werken met cliënten. Vaak is systeemgericht werken in meerdere of mindere mate zijdelings aan de orde geweest, maar er ontbreekt een verdieping met betrekking tot systeemgericht werken. Juist om deze leemte te vervullen is deze training geschreven.

Basisvraag

Als basis voor deze training hebben wij de vraag gesteld: wat heeft een hulpverlener nodig om niet alleen systeemgerichte interventies te kunnen doen (vaardigheden), maar om vooral een systeemgerichte visie en kijk op problemen te ontwikkelen. Systeemgerichte vaardigheden/interventies kunnen toepassen is in onze optiek namelijk iets anders dan systeemgericht denken. Dat laatste is de basis voor de interventies. Aangezien veel hulpverleners een redelijk individueel gerichte opleiding hebben gevolgd, zal er in de training vooral gewerkt worden aan het ontwikkelen van een systeemgerichte manier van denken en kijken. De manier waarop de training daarbij vorm krijgt zal echter vooral praktisch zijn.

De basis van systeemgericht werken is het feit dat problemen nooit op zichzelf staan. Problemen, zelfs als we ze individueel labelen, vinden altijd plaats in een context. En deze context heeft geen antwoorden meer voor handen (is vaak zelf ook machteloos en levert de cliënt uit aan de hulpverlening). Vaak gaat de hulpverlener individueel aan de slag en verdwijnt de omgeving uit beeld.

Bij welk probleem dan ook kunnen we echter drie problemen onderscheiden:

1. Het probleem van de aangemelde patiënt (de symptoomdrager).
2. Het probleem van de omgeving die niet weet hoe ze de symptoomdrager moeten helpen.
3. Het probleem van de interactie tussen de symptoomdrager en de omgeving die veelal het probleem versterkt.

Hulpverleners die deze drie problemen niet in het oog hebben, lopen het risico vast te lopen in de begeleiding van het eerste probleem. Ze krijgen een eenzijdig beeld van het probleem en van de factoren die dit probleem beïnvloeden. Ze zijn door hun individuele manier van werken ook niet in staat de omgeving te beïnvloeden. Toch is het juist de omgeving die de cliënt het meest kan beïnvloeden, ten positieve, maar ook ten negatieve.

Het in kaart brengen van deze invloed en het versterken en het doorbreken van negatieve interactiepatronen, is een belangrijk doel van systeemgericht werken.

Het leren zien van deze drie problemen is een belangrijk onderdeel van de training.

Wanneer hulpverleners individueel werken lopen ze een tweede risico, namelijk dat ze terecht komen in een complementair patroon van reageren op de cliënt. Als voorbeeld: Een kwetsbaar kind zal zorg van ouders vragen en zorg en bescherming van hen krijgen. Wanneer dit kind in een hulpverleningstraject individueel gezien wordt, zal het zich ook hulpbehoevend opstellen t.a.v. de hulpverlener. Aangezien bescherming en hulpbehoevendheid complementaire reacties zijn veel hulpverleners zorgend ingesteld zijn is de valkuil zeer groot aanwezig dat de hulpverlener in

dezelfde rol als de ouders terecht komt. Wanneer de hulpverlener meer oog leert krijgen voor dit soort relationele patronen in gezinnen en met deze patronen leert te werken, dan wordt zijn effect groter en de genoemde valkuil kleiner.

Het blijkt dat veel hulpverleners deze manier van systeemgericht kijken snel in de vingers hebben. Maar dat brengt hen wel bij het volgende dilemma namelijk dat dit een andere manier van interveniëren vraagt. Waar je in een individuele begeleiding de focus bijna altijd legt op probleem 1, zal een systeemgericht werkende hulpverlener de aandacht juist verleggen naar vooral probleem 3. Dit werken met het systeem vraagt andere vaardigheden. Daarom staan in de training ook de volgende principes centraal:

Enlargement

De negatieve gebeurtenissen in gezinnen met veel problemen bepalen doorgaans de dagelijkse gang van zaken, waardoor zij het zicht zijn kwijtgeraakt op wat ze wel aan goede dingen in huis hebben. *Enlargement* betekent het opsporen en ontwikkelen van de reeds aanwezige positieve krachten in een gezin.

Enablement

Een aantal problemen blijft hardnekkig bestaan omdat niemand in het gezin over voldoende vaardigheden beschikt om ze op te lossen. *Enablement* betekent dat we proberen aan de gezinsleden die vaardigheden te leren die niet aanwezig, maar wel nodig zijn. Aangezien zij vaak geen enkele ervaring hebben met dit aan te leren gedrag zal de hulpverlener hen in zijn eigen functioneren een voorbeeld moeten geven van wat hij bedoelt.

Enlightment

De negatieve krachten en interactiepatronen overheersen het leven van een gezin met problemen en plegen voortdurend een aanslag op dat wat aan positiefs ontwikkeld wordt. Het is dus belangrijk dat deze negatieve tendensen worden gestopt en omgebogen naar positief gedrag. Dit noemen wij *enlightment*. Negatief gedrag verdwijnt niet vanzelf, ook niet door het te negeren. Hulpverleners zullen leren dit gedrag te stoppen en om te buigen door het constructief, maar duidelijk en met kracht tegemoet te treden en alternatieven te bieden. Voor gezinsleden is de ontstane *helderheid* over de eigen valkuilen en het zien van andere mogelijkheden en een nieuw perspectief vaak een enorme *opluchting*.

Wij geloven dat problemen in gezinnen systeemgericht aangepakt dienen te worden. Daarom besteden wij naast de bovengenoemde principes veel aandacht aan de volgende aspecten:

Zicht op interactie

Om doelgericht en effectief te kunnen werken is het van belang dat de hulpverlener zicht krijgt op de interacties binnen de relatie en het gezin. Welke interacties veroorzaken en beïnvloeden het probleemgedrag/ de problematische gezinssituatie en welke helpen om het probleemgedrag te beheersen?

Invloed op de interactie

Juist in gezinnen met problemen is het van belang dat de hulpverlener leert om op een doelgerichte manier het hele systeem te beïnvloeden. Waar liggen de krachten, de mogelijkheden en hoe gaan we met blokkades om?

Uit de praktijk blijkt vaak dat hulpverleners wel systeemgericht willen werken, maar vaak maar met delen van het systeem werken. Vaak met de aangemelde patiënt, één partner, alleen de ouders, alleen het kind. Ook dan blijkt vaak dat er individueel gericht geïntervenieerd wordt, in plaats van interactiegericht. Juist dat laatste, het samenspel van interacties van de partners en gezinsleden is van groot belang in het interveniëren en beïnvloeden door de hulpverlener.

Empowerment

Elkaar willen helpen bij problemen is een wezenlijke functie van gezinsrelaties en komt voort uit het verlangen om voor anderen van betekenis te willen zijn. Dit verlangen is in principe in elk gezin aanwezig, hoe gefrustreerd het ook geraakt kan zijn en hoe onthand en gebrekkig het ook getoond wordt.

Wij zien het als de taak van de hulpverlening om deze potentiële krachtbron van het gezin aan te boren, negatieve patronen te stoppen en problemen voortaan op een constructieve manier op te lossen.

Empowerment van de hulpverlener

Veel hulpverleners hebben niet geleerd systemisch te werken. Daarnaast hebben zij ook niet geleerd hoe zij hun persoonlijke kracht in hun werk kunnen gebruiken en durven dat dus niet te doen.

Hiermee verkleinen ook zij hun probleemoplossend vermogen. Deze training traint de hulpverleners erin om niet alleen gericht te zijn op de behoeftes van de gezinsleden, maar ook op die van henzelf.

Door stil te staan bij wat zij zelf ervaren, denken en nodig hebben in de situatie en dit te zeggen, leren zij de zorg voor het gezin op professionele wijze te combineren met de zorg voor zichzelf.

Hierin leren ze ook in hun professionele uitingen een voorbeeld te zijn van het aan te leren gedrag.

Zo leggen zij een stevige persoonlijke basis onder hun identiteit als beroepspersoon.

De deelnemers worden hiertoe getraind in:

- Invoelend begrijpen
- Actief structureren
- Zorgvuldig confronteren
- Persoonlijk reageren

Methode van werken

In de training wordt op een ervaringsgerichte wijze gewerkt, d.w.z. dat er uitgaande van concrete casussen op praktische wijze wordt geoefend, zodat men ter plekke ervaringen opdoet en vaardigheden ontwikkelt in het op een persoonlijke, effectieve en kortdurende wijze helpen van cliënten en collega's.

De leervormen die gehanteerd worden zijn:

- Inspirerende theoriepresentaties
- Cliëntbespreking (casusbespreking)
- Praktische vaardigheidsoefeningen (rollenspel)

Tijdens het eerste deel van de dag staat de theorie centraal in de vorm van een presentatie over de gelezen stof en een bespreking daarvan. In de onderstaande modules staan de thema's van de dagen beschreven. Deze thema's zullen belicht worden vanuit de theorie, waarna in het tweede gedeelte van de dag met de principes geoefend wordt.

Kosten

De kosten voor deze training bedragen €1250,- per dag (er wordt geen btw gerekend) exclusief reiskosten en studiematerialen.

De training kan ook in dagdelen gegeven worden. De kosten per dagdeel bedragen € 650,-

Programma

Deze training is bestaat uit 6 dagdelen. De dagdelen zijn op maat afneembaar naar behoefte van het team. Daarnaast is er ook een specialisatiemogelijkheid.

Dagdeel 1: Relationele patronen in gezinnen – oorsprong van de problemen

- Basiskennis over systeemgericht werken: houding en vaardigheden.
- Onderscheid tussen het 1^e, 2^e en 3^e probleem en het risico van werken met een deel van het systeem.

Dagdeel 2: Relationele patronen in gezinnen – het basisprobleem en een kijkje in de spiegel

- Basistheorie over oorsprong van problemen in systemen: Evenwicht tussen de basisbehoeften autonomie en verbondenheid. Een verstoring leidt tot problemen en uiteindelijk een crisis. Hoe beïnvloed je deze behoeften?

Dagdeel 3: Relationele patronen – Wat zit er onder het symptoom?

- Toegestane en niet toegestane delen en symptomen
- Oefenen met (systemische) diagnostiek en het innemen van een persoonlijke positie.

Dagdeel 4: Interventies I

- Systeemgerichte diagnostiek en het vinden van het werkpunt.
- Wat gebeurt er in de interactie in een gezin?
 - Wat werkt?
 - Wat is destructief?
 - Hoe speel je hier als hulpverlener op in?
- Het gebruik van de complete boodschap (verbindend communiceren).

Dagdeel 5: Interventies II:

- Werken in de driehoek tussen cliënt, naastbetrokkenen en hulpverlener
- Oog krijgen voor parallelle processen in de hulpverlening?
- Oog krijgen voor de eigen sterke en zwakke krachten.
- Hoe constateer je ineffectieve patronen en kun je deze ombuigen in positieve krachten?
- Hoe gebruik je jezelf als beroepspersoon om een persoonlijk voorbeeld te zijn voor wat er nodig is?

Dagdeel 6: Patroongerichte interventie

- Werken met een intervisiemodel dat zich vooral richt op de interactiepatronen in gezinnen en in de werkrelatie.
- Van patroon naar nieuwe interactie.

Specialisatie systeemgericht werken bij vechtscheidingen

Dag 1: Patronen in gezinnen waarbij er sprake is van een vechtscheiding

- Inzicht in de patronen rond een vechtscheiding.
- Circulaire processen herkennen
- Zicht krijgen op de onderliggende kwetsbaarheid en coping mechanismen.
- Leren werken met de kwetsbaarheidscyclus.
- Bespreekbaar maken van eigen wensen en grenzen en daarmee een voorbeeld (modeling) voor een ander te zijn.

Dag 2: Doorbreken van de patronen

- Herkennen van hechtingsstijlen en de invloed op de patronen.
- Leren bespreken van de hechtingsstijlen.
- Werken aan onthechten als partners.
- Vergroten van methodische vaardigheden met betrekking tot:
 - De-escalatie
 - Toewerken naar vernieuwde samenwerking, als ex-partners/ouders.
- Leren bespreekbaar maken welk effect de escalatie van de ander heeft op eigen handelen en functioneren. Dit op zodanige wijze dat er uitnodigende, de-escalerende en veilige basis kan ontstaan voor zichzelf en de ander.